

میر اسلام تیموری
رئیس هیات مدیره انجمن
صنایع فرآورده‌های لبنی

جای دولت در بازار لبنیات نیست

نوسان قیمت در مواد پروتئینی ولبنی شاید یکی از مهم‌ترین مشکلات در تولید این محصولات باشد؛ از تولیدکننده تا مصرف‌کننده با دغدغه قیمت مواجه‌اند، دغدغه‌ای که این روزها بسیاری دولت را یک عامل اصلی در آن می‌دانند.

مداخله دولت در قیمت‌گذاری؛ سیاستی رایج در بیشتر کشورهای در حال توسعه در دهه اخیر بوده است. پیوست این سیاست دامنه وسیعی از مداخلات است که مستقیم و غیر مستقیم قیمت کالاها و نهاده‌های اولیه را تحت تاثیر قرار می‌دهد. سیاست‌های کنترل قیمت‌های تولیدکننده و یا مصرف‌کننده و یا وضع مالیات، عوارض و یارانه بر روی یک یا چند کالا یا نهاده از مهم‌ترین این اقدامات است.

در ایران نیز بسیاری از کالاهای کشاورزی و دامی، از جمله گوشت، مرغ و لبنیات تحت تاثیر این مداخلات هستند، مداخلاتی که اغلب از طریق کنترل قیمت و یا پرداخت یارانه به نهاده‌های تولید این کالا، به ویژه از راه تخصیص نرخ‌های پایین‌تر ارز برای واردات نهاده‌ها انجام شده است.

اما این سیاست‌ها چطور می‌توانند بر روند نوسان قیمت در بازار تأثیر بگذارند و در حالی که در بحث تولید لبنیات دولت هم اکنون یارانه نهاده‌های دامی را در زنجیره پایین دست اعطا و ارز دولتی به این گروه ارائه می‌کند و در بالادست قیمت‌گذاری انجام می‌دهد این روند چه اخلاقی در قیمت ایجاد می‌کند؟

بسیاری از کارشناسان در این باره اقتصاد دامپروری ایران را اقتصادی بیمار می‌دانند. نوسان قیمت‌ها و بالا رفتن قیمت نهاده‌های دامی در کشور، مهم‌ترین مساله‌ای است که تولیدکنندگان شیر، گوشت و تخم مرغ را آزار می‌دهد. آنها بر این باورند که دولت برای حل این مساله و ساماندهی بازار نهاده‌ها، نباید در قیمت‌گذاری محصولات ورود کند.

به چه کسی یارانه بدهیم؟

قیمت شیرخام و محصولات لبنی یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های این بخش است که معتقدند دولت باید از بحث قیمت‌گذاری خارج شود و یارانه به بخش محدودی از جامعه به منظور سلامت تعلق گیرد.

میر اسلام تیموری، رئیس انجمن صنایع فرآورده‌های لبنی می‌گوید: «اعطای یارانه در هر سیستم اقتصادی در دنیا پذیرفته شده است اما نکته مهم در اعطای یارانه دو مقوله مهم است.» از نگاه او این دو مهم عبارتند از اینکه: «به چه کالا و خدمتی یارانه بدهیم و این یارانه به چه افرادی تعلق گیرد.» بحثی که این روزها بر سر زبان‌هاست، یارانه‌های به ویژه ارزی که به عده‌ای خاص تعلق گرفته و بازار را درگیر نوسان قیمت‌های غیر قابل پیش‌بینی می‌کند. تیموری در همین باره می‌گوید که تا زمانی که پاسخ روشنی به دو سوال اساسی داده نشود و حاکمیت نظر روشنی ارائه نکند مشکل پرداخت یارانه و تبعات آن به قوت خود باقی است. او معتقد است: «در شکل فعلی که دولت به نهاده‌های دامی یارانه می‌دهد عملاً به کل محصول لبنیات و برای کل آحاد ملت یارانه می‌دهد و سوال اینجاست که آیا این یارانه به هدف اصابت کرده است؟»

تیموری در پاسخ به این سوال خود با جواب منفی مواجه می‌شود و تأکید می‌کند: «به نظر می‌رسد پاسخ این سوال خیر است چراکه قیمت شیر خام نه بر اساس قیمت ابلاغی دولت و بر اساس آنالیز قیمت نهاده‌های دامی دولتی در بازار بلکه بر اساس عرضه و تقاضای واقعی در بازار شکل می‌گیرد.» او ادامه می‌دهد: «از طرف دیگر دامداری‌های دریافت‌کننده یارانه نهاده‌های دامی در مواردی به درستی مدعی هستند که نهاده‌های دامی با قیمت مصوب دولت به دست آنها نمی‌رسد لذا بهترین راه مسأله ارائه کارت لبنیات یارانه‌ای به اقشار آسیب‌پذیر جامعه است، با این روش لبنیات در سفره اقشار آسیب‌پذیر حفظ می‌شود. ضمن آنکه رقابت کیفیت بین کارخانه‌های لبنیاتی برقرار خواهد بود چراکه در این صورت همه قادر خواهند بود هر محصولی را مورد علاقه آنهاست خریداری کنند.» شیر مدرسه یکی از بهترین یارانه‌های ممکن در این زمینه است.

در حقیقت بر اساس استدلال‌های موجود اقدامی که دولت با واگذاری یارانه اشتباه به نهاده‌های دامی انجام می‌دهد منجر به کاهش قدرت خرید مردم به عنوان مصرف‌کنندگان لبنیات می‌شود و بازار حاصل از این کاهش مصرف بازاری با رقابت پایین خواهد بود. آنچه فرید، عضو هیأت مدیره انجمن صنایع فرآورده‌های لبنی بیان می‌کند در همین باره است. او معتقد است: «دخالت دولت در قیمت‌گذاری کالاهای تولیدی صنعت

محمد فرید

عضو هیأت مدیره انجمن صنایع فرآورده‌های لبنی

لبنی باتوجه به کثرت تولیدکنندگان و فضای رقابتی حاکم از اساس اشتباه است.» فرید می‌گوید: «به نظر نمی‌رسد باتوجه به پیچیدگی‌های تخصیص یارانه و عدم امکان کنترل فساد اقتصادی حاکم بر آن این امر صحیح باشد. تخصیص یارانه به شیر مدرسه تنها نوع یارانه‌ای است که می‌تواند به طور صحیح عملیاتی شود.»

دولت بازار لبنیات را رها کند

کارشناسان تنها راه حل مشکل بازاری را که قیمت‌گذاری و یارانه دولت آن را ناپسند کرده است خروج دولت از آن می‌دانند. «تهدید تولید» و «تهدید سرمایه‌گذاری» دو چالش اساسی است که امروز به اعتقاد این کارشناسان در بخش قیمت‌گذاری‌های دولتی و همین امر نیز مصرف‌کننده را تهدید می‌کند و حتی خروج دولت می‌تواند کاهش قیمت را برای مصرف‌کننده به همراه بیاورد. فرید می‌گوید: «دخالت نکردن دولت در قیمت‌گذاری با توجه به رقابتی بودن صنعت اتفاقاً باعث کاهش قیمت برخی از اقلام لبنی خواهد شد.»

او با توجه به اهمیت سرانه مصرف در موضوع لبنیات، بر این باور است که خروج دولت از بازار در این امر نیز موثر است و می‌گوید: «بنظر نمی‌رسد کاهش در سرانه مصرف اتفاق بیفتد. آنچه که باعث کاهش تقاضا در خصوص تولیدات لبنی شده است کاهش قدرت خرید مصرف‌کننده در کشور است. به گونه‌ای که بر اساس اظهار برخی اقتصاددانان در مقایسه با سال ۸۵ مردم نیمی از قدرت خرید خود را از دست داده‌اند.» تیموری نیز به موضوع کاهش رقابت اشاره می‌کند و می‌گوید: «تعیین قیمت از سوی دولت برای محصولات قطعا آفات و تبعات مهمی را در پی دارد که کاهش رقابت‌پذیری و کیفیت از عوامل مهم آن است. حتی اگر تعیین قیمت برای زمان‌هایی که تقاضا بیش از عرضه است از دیدگاه حاکمیت امری ضروری باشد قطعا با فساد و رانت آمیخته خواهد بود.»

او با اشاره اینکه شرایط فعلی قیمت لبنیات دقیقا فزونی عرضه بر تقاضا است، بیان می‌کند: «در این شرایط منطقی‌ترین کار آزادسازی قیمت به همراه نظارت کردن بر آن توسط نهادهای حاکمیتی و نه دخالت در قیمت‌گذاری است.» تیموری همچنین به موضوع پرداخت یارانه در سیستم‌های اقتصادی جهان پرداخت و گفت: «همان‌طور که گفته شد پرداخت یارانه در هر سیستم اقتصادی وجود دارد. آموزش، بهداشت، حمل و نقل و مواد غذایی در گروه موادی که مشمول یارانه هستند شمرده می‌شوند. لذا دو موضوع پرداخت هدفمند یارانه لبنیات به اقشار آسیب‌پذیر از سوی دولت به جای پرداخت غیرهدفمند و همچنین آزادسازی قیمت‌ها و رسالت ذاتی شرکت‌های تولیدی لبنیاتی و افزایش فروش و نوع کالا و مصرف عامه می‌تواند سرانه مصرف لبنیات را ارتقا دهد. تجربه کشورهای مختلف دنیا در مورد قیمت لبنیات این را نشان می‌دهد.»

در برنامه پنج ساله چهارم توسعه سرانه مصرف لبنیات در ایران باید به ۱۶۰ کیلوگرم در سال برسد تا سن ابتلا به پوکی استخوان که در کشورهای پیشرفته بالای ۷۰ سال و در ایران، ۵۰ تا ۵۵ سال است، بالا رود. اما کارشناسان سرانه مصرف لبنیات در ایران را ناامید کننده می‌دانند، چیز حدود یک لیوان در روز که رقمی بسیار نا مناسب است. قطعا نمی‌توان تنها دلیل کاهش سرانه مصرف لبنیات را به قیمت‌گذاری دولت و ایجاد نوسان حاصل از این ورود مربوط دانست اما بی شک این امر می‌تواند به طرق مختلف از کیفیت و رقابت تا تعیین قیمت و ... تأثیرگذار باشد و قدمی برای افزایش مصرف لبنیات در کشوری که آمار بیماری در آن هر روز پله‌های ترقی را طی می‌کند و محققان مصرف لبنیات را یکی از راه‌های پسرقت در این مسیر پرشتاب می‌دانند.

